

Educació Física Especial: actitud i formació dels docents en Secundària a la ciutat de Barcelona

Dr. F. Javier Hernández Vázquez

*Professor titular de Didàctica i Fonaments de l'Educació Física
INEFC-Barcelona*

Víctor Hospital Tort

Professor Agregat d'Ensenyament Secundari

Paraules clau

**Educació física, Ensenyament Secundari Obligatori,
necessitats educatives especials, actitud
i desenvolupament professional, Barcelona**

Abstract

This article analyses the present situation of secondary school P.E. teachers in the city of Barcelona, in the face of special educative needs. This study is the continuation of the one already published on primary school P.E. Teachers (Hernández, Hospital and López, 1997). This investigation is centred on the analysis of the attitude and professional development of teachers as necessary elements in the successful attention to students with special educative needs. This is a social-educative study on the situation (attitude and formation) of the teachers with respects to the students with special educative needs. The treatment of the data begins with a questionnaire among a sample of PE Teachers, changing some of the questions of the original questionnaire that was previously used (Hernández, Hospital and López, 1998). The authors emphasise in the study the positive response of the PE Teachers to integration (although not categorically) as well as the pedagogic limitations of the teachers to face up to the students with special educative needs, especially the teachers difficulties in producing adequate individual timetables/programmes. Another relevant aspect mentioned by the teachers is the limitations and lack of means and equipment to face the special educative needs, underlining a lack of sensibility on the part of the administration on this subject. We also emphasise that the initial formation of the teachers to deal with the special educative needs seems to be inadequate and should be centred on more methodological ad didactic aspects.

Resum

Aquest article analitza la situació actual del professorat d'Educació Física de Secundària, a la ciutat de Barcelona, davant les necessitats educatives especials. Aquest estudi és la continuació de l'estudi ja realitzat i publicat sobre el professorat d'Educació Física de Primària (Hernández, Hospital i López, 1997). Aquesta investigació se centra en l'anàlisi de l'actitud i el desenvolupament professional dels docents com elements necessaris en l'èxit de l'atenció als alumnes amb necessitats educatives especials. Aquest és un estudi socioeducatiu sobre la situació (actitud i formació) del professorat respecte dels alumnes amb necessitats educatives especials. El tractament de les dades es realitza des de l'administració d'un qüestionari entre una mostra de professorat d'Educació Física, variant algunes preguntes del qüestionari original utilitzat anteriorment (Hernández, Hospital i López, 1998). Els autors constaten en l'estudi la positiva resposta del professorat d'Educació Física cap a la integració (encara que no de forma categòrica) així com les limitacions pedagògiques del professorat per fer front els alumnes amb necessitats educatives especials, especialment les dificultats del professorat en realitzar adequacions curriculars individuals. Un altre aspecte destacat pel professorat sotmès a enquesta són les limitacions i la falta de mitjans i materials per afrontar les necessitats educatives especials, subratllant una falta de sensibilitat de l'Administració respecte a aquest tema. També es constata que la formació inicial dels docents per atendre a les necessitats educatives especials sembla inadequada i que hauria de centrar-se en aspectes més metodològics i didàctics.

Introducció

Les diferències individuals en l'aprenentatge i les implicacions que tenen per a un ensenyament eficaç són sempre objecte d'investigació, així com els programes d'innovació destinats a millorar els resultats escolars. Educar en la diversitat i en el concepte d'adaptacions curriculars són estratègies alternatives en el procés d'ensenyament.

La creació d'ambients d'aprenentatge que responguin en la pràctica a les diverses necessitats dels alumnes és un repte continu als esforços de la reforma educativa. L'educació adaptada a les característiques dels alumnes és, per als qui investiguen, els docents i els qui legislen, una alternativa prometedora per respondre a les diferents formes d'aprendre que tenen els alumnes, des dels qui presenten marginació social fins als qui presenten discapacitats psíquiques.

La premissa bàsica d'una educació adaptada a les necessitats educatives especials dels alumnes, és que l'èxit de l'aprenentatge s'optimitza quan se'ls proporcionen experiències que es construeixen des de la seva competència inicial, i que responen a les necessitats del seu aprenentatge.

Els projectes curriculars que responen d'una manera pràctica i real a les necessitats educatives especials, parteixen de la base que la varietat en el progrés d'aprenentatge de cada alumne ha de ser esperada pels professors, els pares i els mateixos alumnes. En aquest sentit, no han d'etiquetar-se els problemes d'aprenentatge com un fracàs sinó com una ocasió per aconseguir un ensenyament més avançat.

En conseqüència, s'espera que a la majoria dels alumnes, se'ls pugui proporcionar un ensenyament sense tenir que recórrer a la segregació d'un segon sistema educatiu (centres de recursos, o també centres específics). Aquests centres proporcionen serveis especials compensatoris, que la major part no són la solució per a aquests alumnes.

L'educació adaptada a les necessitats educatives especials pretén proporcionar experiències d'aprenentatge que l'ajudin a aconseguir les finalitats educatives necessàries. El terme *adaptada* es refereix: a la *modificació dels àmbits o contextos d'aprenentatge* del centre per respondre d'una manera efectiva a les diferències dels alumnes (adaptacions d'accés i de comunicació), al *desenvolupament de l'ajustament de l'ensenyament perquè aprengui en aquests ambients* (prioritzar els continguts d'acord amb la possibilitat de promoció de l'alumne ...) i

les *adequacions al currículum* (adaptacions curriculars, adaptacions de les tasques, adaptacions a l'estil d'aprenentatge de l'alumne ...).

L'educació d'alumnes amb necessitats educatives especials no vol dir que els nostres alumnes tinguin que treballar sols o que l'ensenyament no tingui que ser estructurat, ans al contrari. Entre les característiques de l'educació tenim el desenvolupar els continguts conceptuals i de procediment necessaris per resoldre els problemes, i la responsabilitat de l'alumne en el seu aprenentatge i motivació. Les decisions sobre el contingut del currículum i la seqüència de l'ensenyament han de ser realitzades fonamentalment pel professor, basades en l'estructura del currículum i en la valoració que aquest té de les necessitats i característiques dels alumnes.

Entre d'altres, aquests són alguns dels motius, des dels quals el professorat ha de conèixer, formar-se i disposar d'estratègies per atendre als alumnes amb necessitats educatives especials. En conseqüència, el professorat d'Educació Física (de la mateixa manera que la resta del professorat) ha d'estar preparat per intervenir amb els alumnes amb necessitats educatives especials, i per a això, entre altres paràmetres és necessari començar a identificar les actituds i les possibles deficiències de formació del docent respecte als alumnes amb necessitats educatives especials (en els centres educatius d'ensenyament secundari). Aquest és un primer estudi, en aquest sentit, en l'àmbit de l'Ensenyament Secundari Obligatori.

Disseny de la investigació

El disseny de la investigació segueix en les línies ja plantejades en el precedent estudi realitzat sobre una mostra de centres de primària de la ciutat de Barcelona (Hernández, Hospital i López, 1997). El motiu de continuar amb idèntics plantejaments és englobar tots dos estudis en una única realitat i dintre d'un mateix marc investigador.

Els conceptes claus que es deriven de les hipòtesis presentades per a ser operades

són: a) actitud positiva respecte a la diversitat; b) reconeixement de les limitacions pedagògiques; c) imputació d'aquestes a l'Administració; d) manca de sensibilitat respecte a la diversitat de l'Administració; e) manca de mitjans materials; f) formació deficient; g) manca de demanda de Formació Permanent; h) sensació de desbordament davant les exigències que implica l'atenció a la diversitat i i) desgana davant de l'esforç addicional. Cada un d'ells pot ser reformulat com a hipòtesis operatives, a les quals donar resposta amb la investigació empírica. Així doncs, els indicadors mesurables amb els quals afirmar o rebutjar les esmentades hipòtesis són els percentatges de respostes positives o negatives recollides en la mostra a cada una de les preguntes del qüestionari. Sempre que s'ha pogut, s'ha buscat formular més d'una pregunta per donar resposta a una hipòtesi; s'han intentat formular o bé un cop en afirmatiu i un altre en negatiu, o bé un cop en preguntes obertes i una altra en tancades —a fi i efecte de minimitzar la subjectivitat induïda per la formulació o la situació al qüestionari de les preguntes, o almenys detectar-la en el moment en què les respostes siguin contradictòries. Aquesta reformulació es podria glossar com segueix:

- a) L'actitud dels professors d'Educació Física respecte a l'atenció a la diversitat serà majoritàriament positiva.
- b) Els professors d'Educació Física reconeixeran en la seva majoria les seves limitacions pedagògiques per fer front a l'atenció a la diversitat.
- c) Les limitacions per afrontar l'atenció a la diversitat s'imputaran majoritàriament a l'Administració.
- d) La majoria de professors d'Educació Física imputen una falta de sensibilitat a l'Administració respecte a l'atenció a la diversitat.
- e) Les limitacions per afrontar l'atenció a la diversitat són imputades majoritàriament a la falta de mitjans materials.
- f) La formació per afrontar l'atenció a la diversitat serà considerada per la majoria del col·lectiu com deficient.

- g) Les deficiències en la Formació Permanent respecte a l'atenció a la diversitat en Educació Física són degudes a la falta de demanda per part del col·lectiu de professors.
- h) Es detecta una sensació de desbordament per les exigències que implicaria l'atenció a la diversitat en la majoria de professors d'Educació Física.
- i) Es detecta desgana en el col·lectiu de professors d'Educació Física a realitzar esforços addicionals per atendre la diversitat en l'aula.

Com es pot veure pel tipus d'hipòtesis que es plantegen, el seu estudi passaria per una recollida d'informació de tipus qualitatiu (entrevistes en profunditat). Malgrat tot, hi ha diferents motius pels quals s'ha optat per la investigació quantitativa. No solament els aspectes comentats en el primer estudi, que sens dubte és primordial, ens ha portat a aquesta decisió. Que ja existissin estudis previs en aquest àmbit en altres contextos, feia potser menys aconsellable un abordatge teòric del tema. L'elaboració d'una teoria globalitzadora i universal requereix prèviament investigacions de base que plasmin els detalls de la realitat que pretén ser conceptualitzada.

Per a l'elaboració de l'enquesta utilitzada en aquesta investigació, es va reprendre l'enquesta plantejada en el precedent estudi. En aquella primera enquesta, es va tenir en compte propostes ja existents a les quals es van afegir qüestions que permetien donar resposta a les hipòtesis anteriorment plantejades. Aquestes propostes eren, primerament, l'adaptació del qüestionari ja existent (Barroso, 1991) realitzada per Hernández (1995) per al curs de postgrau d'Activitats Físiques Adaptades, en segon lloc, els aspectes proposats per altres estudis sobre el tema com l'experiència amb alumnes amb necessitats educatives especials (Rizzo i Vispoel, 1992), sexe i edat (Marston i Leslie, 1983; Rizzo i Vispoel, 1991) o l'experiència educativa en general (Solomon i Lee, 1991), com es recull a Hernández (1995), i finalment, les propostes de formulació fetes per Verdugo (1994). En aquesta segona enquesta (vegeu

annex), s'introdueixen dues noves preguntes que intenten afinar més per confirmar o negar les nostres hipòtesis. Es pretén determinar la tendència si realment existeix una falta de demanda per part del professorat d'Educació Física per realitzar cursos davant de l'atenció a la diversitat, i si es detecta desgana en el col·lectiu de professors davant de la realització d'esforços addicionals per atendre a la diversitat a l'aula, aspectes que en el precedent estudi no quedaven clarament definits. A més a més, s'inclou dins de l'apartat sobre les dades de la mostra dues preguntes sobre si existeixen alumnes amb necessitats educatives especials en el centre i si aquests alumnes realitzen les classes d'Educació Física. La introducció d'aquestes dues variables ha estat motivada per la impossibilitat d'aconseguir dades, des de l'administració educativa, sobre aquells centres que acullen alumnes amb necessitats educatives especials (Ensenyament Secundari).

Elecció de la mostra

La població sobre la qual se centrarà aquesta investigació són els centres públics de Secundària de la ciutat de Barcelona. Determinarem com a centres públics aquells que depenen de l'Administració (econòmicament i administrativament), trobant, així, centres dependents del Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, de l'Ajuntament de Barcelona, de la Diputació de Barcelona i del Ministeri de Defensa. Com centres de Secundària, englobarem solament aquells que realitzin algun dels següents nivells educatius i en els quals s'imparteixi Educació Física: BUP, FPI, Educació Secundària Obligatoria, i Batxillerat.

Les dades d'aquests centres educatius han estat extrets de la "Guia de Centres Docents de Barcelona" (juny 1996), editada per l'Ajuntament de Barcelona, i de la guia "Implantació del 1r curs d'ESO a Barcelona" (Curs 1996-97), editada pel Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, per ser les guies de més recent publicació. Així, a Barcelona ciutat existeixen

76 centres públics de secundària, que és la delimitació realitzada per nosaltres en la població d'estudi.

Disseny de la mostra

La recollida de les dades es va realitzar des d'un mostreig aleatori simple sense reposició sobre la població de centres públics de secundària de la ciutat de Barcelona, prèviament determinada, en què cada individu de la població té la mateixa probabilitat de ser elegit. Aquest tipus de mostreig s'utilitza quan els elements de la població són homogenis respecte a la característica a estudiar, és a dir, que no existeixen diferències significatives entre els individus pertanyents a la població o que no existeix cap tipus d'informació rellevant que convé tenir en compte a l'hora de seleccionar la mostra.

Per a la selecció de la mostra d'estudi primer s'ha identificat numèricament tots els centres públics de secundària, segons els criteris ja establerts anteriorment, de Barcelona ciutat. La mida de la mostra és de 35 centres d'ensenyament secundari (IES). La incapacitat temporal de passar el qüestionari a tots els centres, ha fet que haguéssim de determinar una mida de mostra d'acord amb les nostres possibilitats temporals i que a la vegada fos representatiu. Com que la mida de la població a estudiar és inferior a 500 centres a la ciutat de Barcelona i perquè l'estudi garanteixi un mínim rigor, sabem que el límit inferior raonable a utilitzar és de 30 individus, que és un altre nombre crític per a la fiabilitat de la investigació. Per assegurar-nos l'obtenció d'aquests 30 individus, es determina com a mida final de la mostra l'esmentada de 35 individus.

Per a l'obtenció dels centres que intervinen en l'estudi, s'ha utilitzat el programa informàtic anomenat "alea", ja utilitzat en la precedent investigació (Hernández, Hospital i Pérez, 1997) el qual ens permet l'aleatorietat en el mostreig. El funcionament d'aquest programa és molt senzill, i és independent de la mida de la població i de la mostra. L'aleatorietat d'aquest programa es deu a que agafa com a llavor per a la creació

de nombres aleatoris el rellotge de l'ordinador; sense aquesta llavor els nombres que se seleccionessin serien sempre els mateixos. Per a l'elecció de la mostra amb aquest programa primer se li ha de donar la mida de la població (mínim i màxim), en aquest cas entre 1 i 76, i després determinar la mida de la mostra (valors a escollir entre el mínim i màxim).

Temporització i obtenció de les dades

L'enquesta es va administrar durant els mesos d'abril i maig del curs escolar 96-97. Per a l'obtenció de les dades els entrevistadors van anar personalment als centres seleccionats, i es va administrar el qüestionari creat per a aquest motiu. Prèviament, es va enviar una carta a la direcció de l'Institut d'Ensenyament Secundari (IES) i se'ls va informar de l'objectiu de l'estudi i de la nostra visita, i es va concertar telefònicament una cita amb el professor d'Educació Física. En el supòsit que existís més d'un professor d'Educació Física en el centre, es deixaria a elecció dels professors qui hauria de realitzar-la. Les enquestes van ser administrades personalment al professor d'Educació Física de les escoles seleccionades. Les pautes per al compliment de l'enquesta es van donar abans de la seva realització. Així mateix, els administradors de l'enquesta van estar al costat del professor sotmès a enquesta per assessorar-lo en qualsevol dubte que pogués sorgir, però també per controlar que s'estava fent dins de les normes establertes.

Tractament de les dades

L'objectiu és recopilar tota una sèrie d'informacions en relació amb l'actitud del professorat d'Educació Física de Secundària, de la ciutat de Barcelona, davant dels alumnes amb necessitats educatives especials. El seu posterior tractament ens servirà per descobrir les possibles relacions entre les actituds detectades i els dèficits d'oferta i demanda en la formació permanent, en els termes plantejats en la formulació de les hipòtesis. L'anàlisi

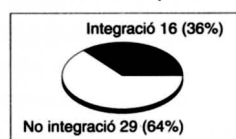
de les dades seguirà, per tant, el format establert en les hipòtesis. Així, per a cada una d'elles s'aniran abordant totes aquelles preguntes que ens serveixin per a la seva confirmació o rebuig. L'anàlisi univariant serà la nostra eina principal de treball. Basant-se en aquesta anàlisi podrem deduir reflexions que ens mostrin la tendència del professorat de la mostra analitzada en sentit favorable o contrari a les hipòtesis que ens havíem plantejat. Tal i com aquestes s'han plantejat, la seva acceptació o rebuig passen per una anàlisi qualitativa ja que no tindria sentit davant de les reflexions que ens hem proposat la formulació d'hipòtesis quantitatives.

Característiques de la mostra

Els centres de secundària que han col·laborat en aquesta investigació han estat un total de 30, dels 35 seleccionats inicialment. Els motius de no poder administrar el qüestionari a la totalitat dels centres seleccionats han estat per la impossibilitat de contactar amb el professorat d'aquests cinc centres restants, dins dels terminis de temps establerts. Dels 30 centres de secundària que han participat en l'enquesta un 73% tenen alumnes amb necessitats educatives especials en el centre en les diferents àrees, un 20% no té alumnes amb necessitats educatives especials i la resta no sap o bé no contesta (fig. 1). Aquestes dades s'han obtingut des de les

respostes facilitades pel professorat als quals se'ls va administrar el qüestionari. A través de les respostes dels professors s'ha trobat que en un 63% dels centres de secundària existeixen alumnes amb necessitats educatives especials en les classes d'Educació Física i un 30% en els quals no acudeixen aquests alumnes. Comparant aquestes dades amb les obtingudes en la pregunta anterior, apreciem la falta de coincidència entre el percentatge de centres de secundària que tenen alumnes amb necessitats educatives especials (73%) i el percentatge d'alumnes amb necessitats educatives especials que acudeixen a les classes d'Educació Física (63%). S'ha intentat explorar si algunes de les dades característiques de la mostra podien ser determinants en aquesta resposta (etapa on exerceix el professorat, sexe, experiència, edat, etc.). També s'ha estudiat si algunes de les preguntes plantejades en el qüestionari (coneixement de les propostes educatives de la LOGSE, capacitat d'elaborar adequacions curriculars individualitzades, etc.) podien influir en les dades obtingudes. Malgrat tot, cap de les variables analitzades s'han mostrat determinants per donar una possible raó. Malgrat tot, podria apuntar-se una altra explicació. La diferència entre tots dos percentatges pot ser motivada per una incorrecta aplicació de la legislació vigent sobre l'atenció als alumnes amb necessitats educatives especials en les classes d'Educació Física. Així, aquesta diferència podria

Centres d'integració participants en l'estudi anterior (centres de Primària)

Mostra de centres de Secundària que realitzen la integració

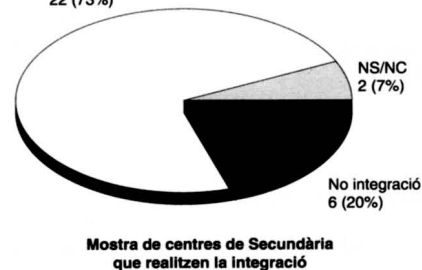

Figura 1. Comparació de les mostres de centres que realitzen integració (Primària i Secundària).

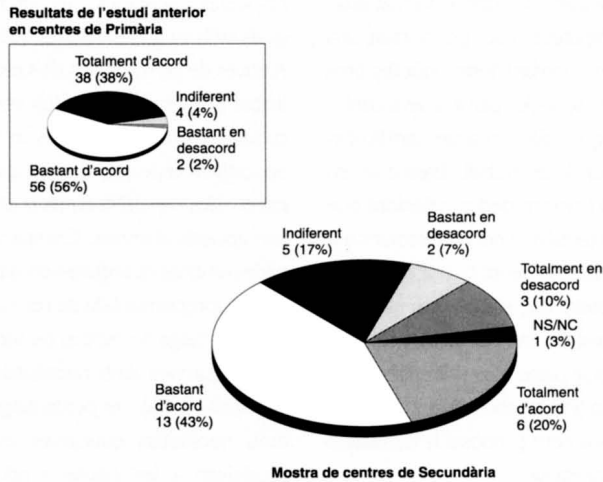

Figura 2. La integració d'alumnes amb necessitats educatives especials en les classes d'Educació Física és possible.

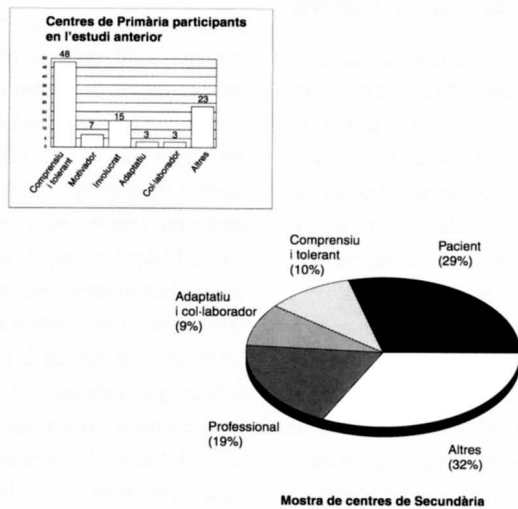

Figura 3. Actituds que ha de posseir, a més de la formació adequada, el professor que imparteix ensenyament a l'escola ordinària amb nens integrats.

ser deguda a l'aplicació inadequada de la normativa davant d'aquest tipus d'alumnes, permetent l'exempció de les classes d'Educació Física als alumnes amb necessitats educatives especials, plantejament que en l'actualitat no pot realitzar-se atenent a la lletra de la LOGSE i a l'Ordre 10 de juliol de 1995 per la qual es regula l'adaptació del currículum d'Educació Física.

Resultats de la investigació

L'estudi s'ha centrat en els centres públics d'Educació Secundària de la ciutat de Barcelona, que imparteixen ESO, Batxillerat, BUP o

no coincidint aquest percentatge amb el d'alumnes amb necessitats educatives especials que acudeixen als centres de Secundària de la ciutat de Barcelona.

La majoria del professorat d'Educació Física de Secundària mostra actituds positives cap a la integració, sense donar-se, malgrat tot, de forma categòrica (figura 2). La falta de contacte i experiències amb alumnes amb necessitats educatives especials s'apunta com una de les possibles causes, de no mostrar unívocament actituds positives cap a la integració. Els professors d'Educació Física reconeixen, en la seva majoria, tota una sèrie de limitacions pedagògiques per atendre correctament a la diversitat dels alumnes dins de la classe d'Educació Física, destacant les dificultats per realitzar adequacions curriculars individualitzades.

També és rellevant les actituds i conductes que el professorat creu que han de posseir davant dels alumnes amb necessitats educatives especials (figura 3). Mostra una especial rellevància la paciència, així com la tolerància i la comprensió, però apuntant-se també la professionalitat del professorat com un aspecte important. El professorat d'Educació Física imputa a l'Administració les limitacions i la falta de mitjans i materials per afrontar les necessitats educatives especials, i destaca una falta de sensibilitat de l'Administració respecte a aquest tema.

En línies generals, el professorat sotmès a enquesta creu que la formació del professorat no és adequada per atendre als alumnes amb necessitats educatives especials en els centres públics de Secundària (figura 4). Aquesta formació hauria de centrar-se en aspectes metodològics i didàctics, aspectes curriculars, en aspectes concrets de cada centre i d'acord amb les característiques del propi centre i de la seva realitat, i els permetria així poder atendre als alumnes amb necessitats educatives especials, i evitaria que fos el professor de suport l'únic encarregat del seu ensenyament.

Es constata que existeixen indicis pels quals la majoria del professorat d'Educació Física de la mostra no presenta interès per realitzar cursos de formació permanent davant les necessitats educatives especials. Tam-

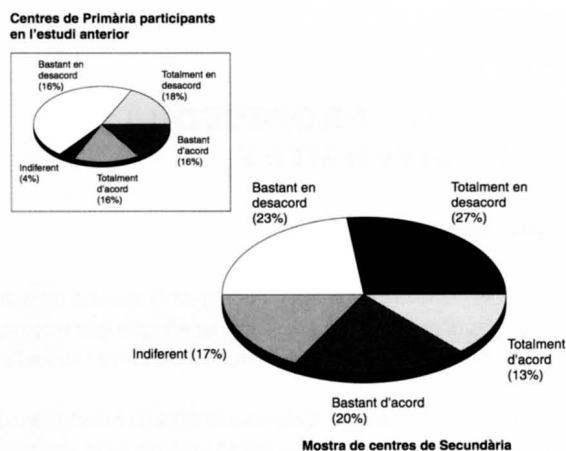

Figura 4. La formació del professorat és adequada per fer front a l'ensenyament de nens amb necessitats educatives especials.

bé es comprova clarament que el professorat no sol·licita a l'Administració la realització de cursos relacionats amb l'ensenyament d'alumnes amb necessitats educatives especials. Tots els resultats obtinguts ens mostren que existeix una clara deficiència en el desenvolupament professional davant els alumnes amb necessitats educatives especials.

Com succeïa en la investigació anterior (Hernández, Hospital i López; 1997), el professorat no mostra una sensació de desbordament per la inclusió d'alumnes amb necessitats educatives especials en les classes d'Educació Física. Es detecten indicis d'una sensació de desgana en el professorat d'Educació Física de Secundària en participar en cursos de formació per atendre als alumnes amb necessitats educatives especials. La realització d'esforços addicionals, que suposaria la participació en aquests cursos, s'apunta com la possible causa. Per acabar, recollim una de les conclusions de l'estudi anterior (Hernández, Hospital i López; 1997) i que tendeix a confirmar-se en l'actual: "davant del discurs ideològic d'acceptació de les necessitats educatives especials, l'actitud del professorat era majoritàriament positiva, mentre que davant de la necessitat de formació el propi professorat no demanava una formació continuada".

Bibliografia

- AJUNTAMENT DE BARCELONA (1996). *Guia de centres docents de Barcelona*. Institut Municipal d'Educació de Barcelona.
- BARROSO, E. (coord.) (1991). *Respuesta educativa ante la diversidad*. Salamanca. Ed. Amarú.
- DIVERSOS AUTORS (1991). *El professorat de primària i secundària a Catalunya: necessitats i perspectives en la seva formació permanent*. Barcelona: Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat de Barcelona.
- DIVERSOS AUTORS (1992). *L'educació permanent dels professionals docents: Experiència d'un pla de formació dels professors d'Prat de Llobregat. 1989-1991*. Barcelona. La Llar del Llibre.
- DIVERSOS AUTORS (Ministerio de Educación y Ciencia, 1984). *Proyecto de Reforma de la formación del profesorado*. Madrid. MEC.
- ECHEBARRIA MERINO, E. (1990). "Integración de personas con deficiencia mental en actividades de tiempo libre". *Siglo Cero*, 132.
- ESCÁMEZ SÁNCHEZ, J.; ORTEGA RUIZ, P. (1986). *La enseñanza de actitudes y valores*. València. Nau llibres.
- GARCÍA RUSO, H. (1993). *La formación del profesorado de educación física: una propuesta de curriculum basada en la reflexión en la acción* (Tesi doctoral). Universidad de Santiago de Compostela.
- GENERALITAT DE CATALUNYA (1994). *Educació Primària: Barcelona-Ciutat (Guies de centres)*. Barcelona. Departament d'Ensenyament.

GRAS TORNERO M. (1988). *Actitudes y cambio de actitud en los docentes durante el proceso de formación*. Tesi Doctoral (microfítxa). Universitat Autònoma de Barcelona.

HERNÁNDEZ VÁZQUEZ, F.J. (1995). *Torpeza motriz: un modelo para la adecuación curricular*. Barcelona. EUB.

HERNÁNDEZ, J.; HOSPITAL, V.; LÓPEZ, C. (1997). *La Educación Física, Deporte y Atención a la Diversidad*. Instituto Andaluz del Deporte. Colección Deportes, núm. 25. Junta de Andalucía. Málaga.

HERNÁNDEZ, J.; HOSPITAL, V.; LÓPEZ, C. (1998). "La Educación Física Especial: actitud de los docentes en primaria". *Apunts. Educació Física i Esports*, núm. 51. INEFC. Barcelona.

MATIA PORTILLO, V. (1993). "Hacia un nuevo modelo de Educación Especial: La formación del profesorado y el trabajo en equipo como aspectos claves". *Revista Interuniversitaria de formación del profesorado*, núm. 17, Maig-Agost.

MCDANIEL, L. (1982). "Changing vocational teachers' attitudes toward the handicapped". *Exceptional Children*, núm. 48, pàg. 377-378.

PATRICK, G.D. (1987). "Improving attitudes toward disabled persons". *APAQ*, núm. 4, pàg. 316-325.

RIZZO, T.L.; VISPOEL, W.P. (1991). "Physical Educator' attributes and attitudes toward teaching students with handicaps". *APAQ*, núm. 1, pàg. 4.

RIZZO, T.L.; VISPOEL, W.P. (1992). "Changing attitudes about teaching students with handicaps". *APAQ*, núm. 1, pàg. 54.

RIZZO, T.L.; WRIGHT, R.G. (1987). "Secondary school physical educators' attitudes toward teaching students with handicaps". *American Corrective Therapy Journal*, núm. 41, pàg. 52-55.

SHERIF, M.; SHERIF, C.W. (1976). "La actitud como la categoría personal del individuo: El enfoque de implicación y juicio social de la actitud y del cambio de actitud". Dins G.F Summers (Ed.) *Medición de actitudes*. Mèxic. Trillas.

TRIANDIS, H.C. (1974). *Actitudes y cambio de actitudes*. Barcelona. Toray-Mason.

VERDUGO ALONSO, M.A. (1994). *Actitudes hacia las personas con minusvalía*. Madrid. Ministerio de Asuntos Sociales.

ANNEX**LA FORMACIÓ CONTÍNUA DEL PROFESSORAT
I L'ATENCIÓ A LA DIVERSITAT****PROTOCOL DEL QÜESTIONARI**

Li agraïm anticipadament la seva col·laboració en aquest projecte. Amb ell pretenem fer conèixer la situació en què es troba l'atenció a la diversitat en l'Educació Física en els nostres centres docents. Per a això li demanem que ens respongui al següent qüestionari. Aquest planteja una sèrie de preguntes respecte a l'adequació de la Formació Contínua i sobre l'actitud del professorat d'Educació Física de Secundària davant de la diversitat.

La seva resposta requereix en la majoria de casos tan sols una creu o una paraula. Excepcionalment se li demanen varies propostes o algun comentari. El qüestionari té una durada d'entre 15 i 20 minuts. La informació serà tractada estadísticament i confidencialment, doncs no es pretén en cap moment l'anàlisi individual dels professors d'Educació Física sinó del col·lectiu global.

Hem de disculpar-nos per haver renunciat a utilitzar expressions que incloguin tots dos sexes (p. ex.: nenes/nens) perquè es pugui llegir millor el qüestionari. Malgrat tot, totes les preguntes es dirigeixen a tots dos sexes.

ENQUESTA**Dades inicials**

Edat : _____ Sexe : _____ Experiència docent (anys): _____ Titulació: _____

Etapa en què exerceix: Educació Secundària Obligatoria (1r cicle/2n cicle)

Batxillerat

BUP

Formació Professional

Situació actual:

funcionari

interí

substitut

d'altres _____

El centre on treballa té alumnes amb necessitats educatives especials?

Sí NO

Existeixen alumnes amb necessitats educatives especials en les classes d'Educació Física del centre?

Sí NO

1. Coneix les propostes que planteja la Reforma Educativa sobre l'atenció a la diversitat?

a) Les conec plenament

b) Les conec lleugerament

c) No les conec

2. Ha participat en activitats de formació permanent sobre alumnes amb necessitats educatives especials?

Sí NO Si la resposta és Sí assenyali quines activitats:

3. Ha sol·licitat a l'Administració cursos de formació sobre l'atenció a la diversitat?

Sí NO Si la resposta és Sí assenyali si se'ls han concedit i en què consistien:

4. Creu que el sistema de formació inicial del professorat és adequat?

- Sí   NO   Si la resposta és NO assenyali les causes:

_____

5. La posada en pràctica de l'atenció a la diversitat comporta:

- a) Problemes per portar a terme l'ensenyament dels alumnes normals
 b) Problemes per atendre als alumnes integrats
 c) conflicte entre els professors
 d) D'altres problemes

_____
_____

6. La formació permanent hauria de centrar-se abans de res en els següents temes:

_____
_____
_____

7. A què creu que es deu el rebuig de molts professors cap al fenomen de la integració?:

- a) La comprovació de la impossibilitat de portar a terme amb eficàcia el seu ensenyament davant de la presència de nens amb problemes.
 b) La consideració que és millor l'ensenyament dels nens disminuïts en centres específics
 c) D'altres motius (especifiqui'ls):

_____
_____

8. El professor que imparteix el seu ensenyament a l'escola ordinària amb nens integrats ha de posseir a més a més de la formació adequada les següents actituds:

- a) _____
 b) _____
 c) _____

9. Considera que pot elaborar una adequació curricular individualitzada a Educació Física?

- a) Sí
 b) Sí, però amb dificultats
 c) No

10. Assenyali els aspectes concrets en els quals falla la seva formació per a la docència amb alumnes amb necessitats educatives especials:

- a) Elaboració d'adaptacions curriculars individuals
 b) Organització de l'ensenyament en l'aula
 c) Metodologia individualitzada i treball cooperatiu
 d) Avaluació i seguiment
 e) D'altres (especifiqui'ls):

11. Ordeni segons la seva importància les actituds personals que creu que el professor en l'ensenyament d'alumnes amb necessitats educatives especials ha de posseir:

_____ salut	_____ capacitat d'empatia
_____ autoacceptació	_____ comprensió
_____ sentit ètic	_____ paciència
_____ capacitat de treball en equip	_____ sentit positiu de la vida

A continuació s'exposen tota una sèrie de qüestions sobre la necessitat i l'adequació de la formació permanent en relació a l'atenció a la diversitat en Educació Física i sobre coneixements previs de determinades deficiències i la seva inclusió a classe. Assenyall si en relació a elles està:

-2 = Totalment en desacord
-1 = Bastant en desacord
0 = Ni d'acord ni en desacord
+1 = Bastant d'acord
+2 = Totalment d'acord

12. La integració d'alumnes amb necessitats educatives especials en les classes d'educació física és possible.	-2	-1	0	+1	+2
13. L'Administració dedica els mitjans suficients per a la formació permanent del professorat.	-2	-1	0	+1	+2
14. El professorat d'Educació Física no participa en activitats de formació permanent davant l'atenció a la diversitat degut a la desgana que produeix la realització d'esforços addicionals.	-2	-1	0	+1	+2
15. El treball en equip dels professors tutors, dels professors de suport i d'altres especialistes millora la qualitat d'ensenyament.	-2	-1	0	+1	+2
16. La formació del professorat és adequada per fer front a l'ensenyament de nens amb necessitats educatives especials.	-2	-1	0	+1	+2
17. La integració ha promogut el meu interès pel perfeccionament professional.	-2	-1	0	+1	+2
18. La formació permanent del professorat s'hauria de portar a terme en el propi centre de treball a través d'orientacions i suport d'altres professionals, a efectes de resoldre els problemes reals que sorgeixen en la seva activitat docent.	-2	-1	0	+1	+2
19. Les funcions del professor de suport són encarregar-se absolutament de l'ensenyament dels nens amb necessitats educatives especials mentre el professor tutor atén als altres nens.	-2	-1	0	+1	+2
20. La formació permanent del professorat s'hauria d'efectuar mitjançant l'assistència a cursos específics impartits dins de l'horari laboral.	-2	-1	0	+1	+2
21. El sistema actual de formació permanent del professorat és vàlid.	-2	-1	0	+1	+2
22. La formació permanent és important per millorar la tasca docent dels professors amb nens d'integració.	-2	-1	0	+1	+2
23. Els responsables de l'Administració que estan a favor de la integració estan més interessats en decisions de tipus financer que en l'adequació educativa en l'escola.	-2	-1	0	+1	+2
24. La integració tendeix a ser imposada més que a realitzar-se una divulgació i informació sobre ella.	-2	-1	0	+1	+2
25. La majoria de les actuacions que els professors fan amb els alumnes normals a classe són apropiades per als alumnes amb necessitats educatives especials.	-2	-1	0	+1	+2
26. Els centres tenen els mitjans i recursos materials necessaris per a l'atenció a la diversitat.	-2	-1	0	+1	+2
27. Els professors d'Educació Especial porten a terme l'ensenyament de tipus diagnòstic prescriptiu més adequadament que els professors d'educació normal.	-2	-1	0	+1	+2
28. Els nens amb necessitats educatives especials han de centrar l'atenció del professor.	-2	-1	0	+1	+2
29. Per a cada tipus d'alumnes amb necessitats educatives especials es requereix una sessió d'Educació Física concreta per la qual cosa no és convenient tenir persones amb diferents deficiències en una mateixa classe.	-2	-1	0	+1	+2
30. Per als alumnes amb discapacitat sensorial és aconsellable la presència d'un professor de reforç a l'aula d'Educació Física.	-2	-1	0	+1	+2
31. Per als alumnes amb discapacitat psíquica, la seva atenció en institucions especials contribueix millor a la seva educació.	-2	-1	0	+1	+2
32. Els alumnes amb discapacitat física se senten a disgust en no poder rendir com la resta dels seus companys a la classe d'Educació Física.	-2	-1	0	+1	+2
33. En aquest apartat pot expressar aquelles opinions respecte al tema de la diversitat que desitjaria que fossin sentides per l'Administració.	-2	-1	0	+1	+2